

Рецензія

кандидата архітектури, доцента,
в. о. завідувача кафедри містобудування
Одеської державної академії будівництва та архітектури
Сторожук Світлани Сергіївни
на дисертаційну роботу **Дунаєвського Євгена Юрійовича**
«Еволюція архітектури православних храмів і комплексів в період
незалежності України»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 191 – архітектура та містобудування,
галузь знань 19 Архітектура та будівництво

Актуальність теми дослідження.

Дисертаційне дослідження авторства Дунаєвського Є. Ю. присвячене глибокому вивченню національних традицій церковної архітектури, її сакрального та символічного змісту для узагальнення та створення науково-методичної бази, яка необхідна для сучасного проектування та будівництва. Це обумовлено відродженням православної церковної архітектури в Україні; зростання релігійних громад та активного будівництва нових церковних споруд, що потребує свого адекватного та якісного архітектурного рішення з урахуванням нових тенденцій розширення функцій православних комплексів. Тим більше необхідно враховувати те, що ідея сакрального лежить в основі канонічної традиції, де є незмінні властивості православного храму, але характеризується синтезом накопичених культурно-традиційних надбань, сучасного світогляду та соціально-економічних, політичних та демографічних потреб суспільства.

Таким чином, наукове дослідження Дунаєвського Є. Ю. є актуальним та таким, що його результати зможуть доповнити та узагальнити науково-методичну для сучасного проектування та будівництва православної церковної архітектури в Україні.

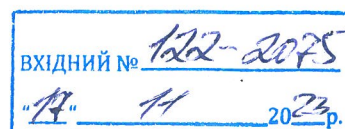
Склад і структура дисертації.

Дисертація викладено на 353 сторінках, у тому числі 188 сторінок основної частини. Робота складається із вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел з 255 найменувань та додатків на 45 сторінок; містить 53 рисунки. Дисертація за структурою, мовою та стилем викладання відповідає вимогам МОН України.

Аналіз основного змісту дисертації, її наукової новизни, ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій.

Наукову новизну одержаних результатів можна підтвердити тим, що в представленій науковій роботі Дунаєвського Є. Ю. було вперше:

– виявлено основні фактори та перспективні тенденції сучасного проектування сакральних об'єктів, систематизований досвід проектування, будівництва та експлуатації храмів західної української діаспори та їх тенденції;

– сформований кількісний показник архітекторів, задіяних у проектуванні сакральних будівель та споруд України; удосконалені етапи та методи дослідження мережі храмів та храмових комплексів, та методи інтерв'ювання практикуючих архітекторів за напрямком дослідження;

– сформовані основні види діяльності сучасної церкви, запропонована структура функціонально-планувальної організації храмових комплексів, а також, їх моделі розташування в структурі міста та селища;

– надані рекомендації щодо території та функціонально-планувальної організації православних храмів; запропоновані прийоми ландшафтного благоустрою території храмового комплексу на основі вираження сакрального сенсу у містобудівних та ландшафтно-рекреаційних рішеннях;

– визначені та сформовані принципи та прийоми організації архітектурно-планувальної та об'ємно-просторової структури православних храмів та комплексів;

– розроблена теоретична модель православного храму та комплексу; запропоновані перспективні напрямки та основні вимоги щодо створення універсальної моделі сучасного українського храму.

Практична цінність отриманих здобувачем результатів дослідження полягає у можливості використання: при коригуванні ДБН В.2.2-9-99. «Культові будинки та споруди різних конфесій. Посібник з проектування»; ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування і забудова територій» оновити вимоги до розміщення храмових споруд, як комплексів; при складанні програми-завдання на проектування храмових комплексів, для спеціалізованих вищих навчальних закладів та розробці нормативно-методичних вказівок та посібників з архітектурного проектування храмових споруд і комплексів у навчальному процесі при підготовці архітекторів та, як матеріал проектування православних храмових комплексів в Україні.

Основні положення дисертації були впроваджені, як у конкурсному проектуванні (храмовий комплекс на честь Ікони Пресвятої Богородиці «Скоропослушниці» на 200 парафіян, м. Львов; храмовий комплекс на честь Святого Великомученика Георгія Переможця, м. Рівно); в практичному проектуванні (храмовий комплекс на честь Покрови Пресвятої Богородиці на 300 парафіян, м. Одеса; пропозиція реконструкції Чоловічого монастиря в с. Великий Кучерів, Чернівецька обл.), так і в навчальному процесі в дипломному проектуванні кафедри Архітектури будівель та споруд, ОДАБА.

У *вступі* здобувачем послідовно обґрунтовано актуальність теми дослідження, дана оцінка стану її обробки, сформована мета, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, висвітлено наукову новизну, теоретичне і практичне значення отриманих результатів, наведено кількість публікацій за темою дисертації.

У *першому розділі* «Передумови та стан дослідження розвитку православного храмовбудування» автором було зроблено аналіз та узагальнення науково-дослідницьких праць з проблеми дослідження;

виявлено історичні особливості та сучасний стан розвитку православної архітектури України; вплив соціально-політичних факторів та тенденції розвитку православ'я в Україні та висвітлено світовий досвід проектування, будівництва та експлуатації православних храмів та комплексів; сформовані внутрішні та зовнішні, позитивні та негативні фактори розвитку типології; та тенденції сучасного храмобудування.

Дунаєвським Є. Ю. було здійснено не тільки детальне натурне дослідження об'єкту, а й проведено інтерв'ю з авторами – архітекторами цих об'єктів, що значно підвищує цінність даного аналізу та роботи, завдяки чому можна сформулювати саму ідею, яку хотів донести автор, його враження від процесу роботи та отриманого результату.

У другому розділі *«Методичні засади дослідження архітектурної організації православних храмів та комплексів»* було застосовано ряд науково-дослідних методів, що виступають базою для формування методологічного апарату даного дослідження. Виявлені основні чинники, що впливають на архітектурне формування православних храмів та комплексів. Запропонована оновлена класифікація сакральних споруд за основними ознаками, з урахуванням сучасних тенденцій. Подана розгорнута класифікація по архітектурно-конструктивному та містобудівному признаку. Проведений функціональний аналіз прилеглої території та планування православних храмів та храмових комплексів.

Заслуговує уваги розгорнута класифікація по архітектурно-конструктивному та містобудівному признаку. Цінним є запропонована оновлена класифікація сакральних споруд за основними ознаками, з урахуванням сучасних тенденцій.

У третьому розділі *«Особливості формування сучасної православної архітектури України»* сформульовано принципи та прийоми архітектурно-планувальної та об'ємно-просторової структури; надано практичні рекомендації по функціональному складу території генерального плану та планувальної схеми храмів та храмових комплексів. Розроблено теоретичну модель українського сучасного ХК та виявлені перспективні напрямки подальшого розвитку сучасних сакральних будівель та споруд України.

Слід відзначити надані автором методичні та практичні рекомендації при коригуванні ДБН В.2.2-9-99. «Культові будинки та споруди різних конфесій. Посібник з проектування»; ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування і забудова територій» та до архітектурного проектування храмових споруд і комплексів.

Заслуговують на увагу також сформовані автором принципи та прийоми побудови архітектурно-планувальних та просторових рішень храмових комплексів; розроблена теоретична модель православного храму та запропоновані перспективні напрямки та основні вимоги щодо створення універсальної моделі сучасного українського храму.

Та варто відзначити впровадження та проектні пропозиції храмових комплексів в яких Дунаєвський Євген Юрійович приймав участь, як окремий автор проекту так і в авторському колективі.

У загальних висновках наведено підсумки роботи, які висловлені чітко та аргументовано.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації базується та підтверджується здійсненим детальним критичним аналізом і отриманими результатами опрацювання фундаментальних робіт українських та зарубіжних фахівців з різних галузей: типологічні та практичні особливості проектування сакральних об'єктів, їх еволюційний розвиток; сучасні тенденції стильового, планувального, типологічного розвитку православних храмів; теорію та історію архітектуру сакральних будівель; мистецтвознавство, естетику, значення символіки, традицій та каноніки в сакральному проектуванні; в області релігієзнавства та різних філософських течій дослідження тощо. Все це якісно продемонстровано в експозиційному рішенні наукової роботи та класифікації наукових та практичних джерел дослідження (див. Розділ 1. Рис. 1.2 – 1.18).

Достовірність основних положень роботи підтверджується:

- позитивною оцінкою в рецензованих наукових вітчизняних та зарубіжних виданнях, де автором було опубліковано статті з отриманими результатами дослідження;

- теоретичним аналізом наукових досліджень та натурними обстеженнями архітектури православних храмів і комплексів в період незалежності України;

- вдалою практичною апробацією, що підтверджується Актами впровадження результатів дослідження, що продемонстровано в Додатках дисертації та в експозиційному рішенні (Рис. 3.12 – 3.16).

Враховуючи все вищезазначене можна позитивно стверджувати щодо наукової обґрунтованості і достовірності отриманих в даному дослідженні результатів, які повністю відповідають задекларованим меті та завданням.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

Рецензентом в дисертації та роботах здобувача не виявлено ознак академічного плагіату та інших порушень, що могли б поставити під сумнів дотримання норм академічної доброчесності або самостійність виконання дослідження.

Повнота викладання результатів у опублікованих працях.

Здобувачем опубліковано 13 наукових робіт з них 10 – одноосібних, в яких в повній мірі розкрито основні результати проведеного дослідження. Серед опублікованих робіт слід відмітити 5 статей у фахових виданнях України категорії «Б» та 1 статтю в іноземному виданні, проіндексованому в базі SCOPUS.

Кількість та якість здійснених наукових публікацій відповідає вимогам п. 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація Дунаєвського Євгена Юрійовича «Еволюція архітектури православних храмів і комплексів в період незалежності України» є

завершеною науковою працею, яка написана грамотною технічною мовою із дотриманням єдиного стилю та логічної послідовності. За структурою, змістом, загальним обсягом та кількістю наукових публікацій здобувача дисертація відповідає вимогам, що висувуються Міністерством освіти і науки України для отримання ступеня доктора філософії. Дисертація є результатом науково-дослідної роботи, що характеризується належним науково-методичним рівнем її виконання та проведеного аналізу.

Зауваження та побажання за роботою.

Наукове дослідження дисертанта Дунаєвського Євгена Юрійовича є повноцінним та таким, що висвітлює тему в повній мірі. Попри це, до наукової роботи є декілька зауважень та побажань, які, при цьому, не нівелюють результати дослідження:

1. *Метою даного дослідження є формування принципів архітектурно-планувальної та об'ємно-просторової структури православних храмів і комплексів, їх класифікації, і розробка науково-обґрунтованих методичних та практичних рекомендацій щодо їх проектування.* Але, нажаль, ні в назві самої дисертаційної роботи, чи назві Розділу 3 принципи не фігурують, мабуть треба скорегувати чи назву, чи переглянути мету наукового дослідження.

2. *Межі дослідження дисертації часові, географічні та типологічні,* але ж в науковій роботі не достатньо розглянуті, наприклад дерев'яні сакральні споруди, хоча будівництво їх дуже поширено на сьогоднішній день, більш того, вони мають велике історичне та культурне значення для нашої країни та деякі історичні дерев'яні церкви включені в світовий список ЮНЕСКО. На нашу думку можливо треба уточнити чи доповнити межі дослідження.

3. У *Розділі 3* автор звертає увагу на інноваційні технології будівництва в конструктивних та комунікаційних рішеннях, мабуть було б умисним доповнити використання інноваційних технологій в завдання та висновки дослідження, бо сакральна архітектура більш відома своїми канонами та розробка сучасних конструктивних рішень саме для храмових споруд було б доцільним доповненням нормативної документації.

При цьому, незважаючи на зауваження, описані вище, робота «Еволюція архітектури православних храмів і комплексів в період незалежності України» відповідає меті та поставленим завданням дослідження, а самі зауваження не впливають на якість наукової роботи Дунаєвського Є. Ю.

Окремо слід відзначити, що граматичні, стилістичні та орфографічні помилки, які були зафіксовані при розгляді дисертації, були автором виправлені та належним чином враховані в остаточній редакції роботи, яка представлена на захист.

Висновок. Дисертаційна робота Дунаєвського Євгена Юрійовича «Еволюція архітектури православних храмів і комплексів в період незалежності України» за актуальністю, обсягом виконаних досліджень, змістом, рівнем новизни та практичної цінності, повнотою викладу

результатів досліджень у наукових виданнях є завершеною науковою працею, відповідає спеціальності 191 – Архітектура та містобудування (галузь знань 19 Архітектура та будівництво) та вимогам, передбаченими наказом МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року. Враховуючи належний науковий рівень виконання дисертаційної роботи вважаю, що її автор Дунаєвський Є. Ю. заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування, галузь знань 19 Архітектура та будівництво.

Рецензент:

кандидат архітектури, доцент,
в. о. зав. кафедри містобудування
Одеської державної академії
будівництва та архітектури

 Світлана СТОРОЖУК

Підпис

Сторожук С.С.
ЗАСВІДЧУЮ
НАЧАЛЬНИК ВІДДІЛУ КАДРІВ

